

ook: typen gewricht, waar- et tweede gebod. Zie, dat gij het u op den berg is veroordeeld. „MAAKT“ had, et gouden kalf. type („model“) i anderen kant en“ opgenomen, et andere. nadruk op het eteten, dat nog emtoen hebben ers ook aldus naakt naar het „D is“.

e fantasie“ een van het heilige- ent der samen- richt onder de g waartoe dan is Gods Woord l. Wie evenwel ozes een model niet opvat als nt moest doen, s zóóveel eeuwen fingeerd beroep i weer zelf alles dat bericht aan a werkelijkheid Testament later verder bouwt), aan de woorden moet dus aan- wijze (een der openbaring ge- an Mozes „ge- el in te richten penbaringsgezag es menschen in eft gebonden, m in te richten, schikt zou zijn, redienst het volk n opgevoerd tot

ende geest“ werd n activiteits-ont- at al te „knap“ geciteerde tekst en berg getoonde heologisch-homi- nap in, dat wij den strijd halen gen BEPAALDE dan net precies n. Wij zelf ont- rpe, en pijnlijke, die wijzelf, wij itatie-schrijvende s en mond-roer-

an langs krijgen, woord over het berg getoonde wenden tot be- rische lieden van

per schreef over sl“ erg veel be-“. Wij weten zeer Aholiab. Dewelke menig nacht om enhang met die den van „de“ (!) i worden. Dat ze onde“ „type“, hetiseeren mogen, n we heel netjes hebben in onze r. Gereformeerde l alles van, dat „de“ kunst waren, t zich den toom reidel van het ob- nover die kunst-

thans, zoolang het „der“ kunst aan arden“ overigens, i ook langzamer- wij, theologen en el eens de hand nstee van ze altijd holiab en Bezaleel s“, en „mitsdien“ en van „de“ kunst, en der kerk, die

wij, dat het hier verbod van „scep- e de grenzen van e“ zou overschrij-

den, al de functies van den „scheppenden“ geest, en al de zonen van de kerk, welk speciaal „talent“ hun voorts moge zijn toebedruwd, aan banden legt. Dacht men nu werkelijk, dat de „kunst“ van Bezaleel en Aholiab zoo ongeveer opging in wat wij vandaag behandelen in onze aesthetica, of in onze leidraden over „literatuur en kunst“?

Maar enkel en alleen reeds een herinnering aan de gebondenheid (financiële, liturgisch, dogmatisch, kerkhistorisch), waaronder onze kerk-architecten heden leven, ook in hun ontwerpen van bestekken van gebouwen voor den eeredienst, weerlegt zulk een meening. Er zijn misschien weinig lieden van „de“ kunst, die zóó intellectueel gebonden zijn in hun ontwerpen als kerk-architecten. Ze moeten „rekenen“ met allerlei „t karak- ter van den eeredienst (protestantsch of roomsch), de plaats (stad of dorp, laan of straat, of plein), de financiën, enzovoort.

Kortom, het is werkelijk niet „alleen“ de kunstenaars-„ziel“, welke aan den objectieven norm gebonden wordt in het „scheppen“ van „beelden“ voor den eeredienst. Dat geldt óók voor den heerschenenden wil van Mozes en van den „theoloog“, den profeet Mozes. Deze binding is er voor het intellect, en voor den denkenden geest; ze is er óók voor den theologischen docent, den catecheet, den homileet, den exegeet. Met alle deze heeft de „kunstenaar“ te maken, aan hen allen is hij verbonden; slechts in levend verkeer met die allen kan hij zijn „gehoorzaamheid“ betrachten ten aanzien van den eisch „zie toe, dat gij het alles maakt naar het type, het model, dat u op den berg getoond is“. Dat geldt voor Bezaleel en Aholiab. Doch meteen voor allen, die zij noodig hebben, in wier midden zij leven en werken. Het bevel, dat tot Mozes kwam, geldt heusch niet alleen de techniek van deze twee. Het is er evenzeer voor Mozes zelf, en voor heel de verzameling van Israëls wijzen en geleerden.

En na deze herinnering is het nu wel duidelijk, dat het verkeerd is, indien theologen en kerkbodeschrijvers-homileten eenzijdig tot anderen het bevel, dat aan Mozes eens opdroeg, zijn tabernakelbouwers te binden, zelf als nieuwe Mozesen door gaan geven. Temeer, omdat de lieden, die het dan uit hun mond moeten hooren, de lieden-van-de-kunst, doorgaans even ver van deze kleine Mozesen afstaan als de vleeschelijke Bezaleel en de heusche Aholiab dicht bij den echten Mozes hebben gestaan. Neen, neen, — dat gebod raakt ook hen. „Gij zult u geen beeld MAKEN“ „Gij“ zult dat niet maken. Als het noodig is, dan zal de Heere God het zelf wel doen. Het „maken“ van „beelden“, dat houdt de Heere zichzelf voor. Ver van alle filosofische taal-belasting en taal-bederf kan men zeggen: het tweede gebod laat geen „Abbilder“ (afbeeldingen) toe, die door „ons“ zouden zijn gemaakt, zonder dat hun „Urbilder“ ons door God, die alleen de „beelden“ „maken“, de „typen“ „vertoon“ kan, en mag, zijn getoond op de plaats, en door het medium, der gegeven objectieve openbaring.

Wie zijn dus wij, dat wij „beelden“ gaan „maken“? Dat wij „typen“ van Christus gaan fantaseeren? Laat dat bedrijf over aan vrijzinnigen en ethischen, die immers niet gelooven zullen aan de objectiviteit van dat „toon“ Gods, aan Mozes, op den heiligen berg. Laat echter gereformeerden zich ver van dat bedrijf houden, indien zij werkelijk vreezen en beven voor den heiligen drang van dit Goddelijk bevel, dit hoog en dwingend verbod van alle vrijbuitelij op het terrein van het „maken“ der „beelden“.

Ik verwacht hier eenige tegenspraak. Neen, ik denk niet, dat die oppositie komen zal van de zijde van hen, die zouden willen tegenwerpen: het tweede gebod heeft alleen te maken met zichtbare, tastbare, gesneden beelden, en staat daarom buiten alle kerkbode- en preekmotieven, die van den Christus „typen“ construeeren uit de levende bijbelfiguren. Ik verwacht zulk een oppositie hierom niet, wijl zij toonen zou, al te vreemd te staan tegenover de gereformeerde wijze van uitlegging der tien geboden.

Het is dan ook iets anders, dat men misschien mij tegenwerpen zal. Men zal zeggen: „wij MAKEN geen typen van Christus, wij VINDEN ze slechts; ze staan nu eenmaal in den bijbel, en nu doen wij niet anders dan een oog krijgen, en ander oog openen, voor de „punten van overeenkomst“, welke tusschen die bijbelsche figuren en den Christus ons „getroffen“ hebben. Dus“, zoo zal men concluderen, „uw heele verwijten-reeks gaat ons voorbij“.

Maar deze apologie ware toch ondoeltreffend. Waarom?

Dat zullen wij een volgenden keer trachten te zien.

K. S.

De Berkhoff over het woordje „meta“.

Onder dezen titel schrijft één van onze lezers ons:

De Berkhoff heeft in Dordrecht een rede gehouden over het Duizendjarig rijk.

Om aan te toonen, dat het boek der Openbaringen handelt over een periode die nog komen moet, verwees hij naar Openb. 4:1, bijzondere aandacht vragend voor de woorden: „... en ik zal u toonen hetgeen na dezen geschieden moet“.

De B. „exegetiseerde“ dit vers als volgt:

Voor „na dezen“ staat er in den grondtekst: „meta toon tautoon“. Het woordje meta geeft een verandering van iets bestaands te kennen, zoodat wij hier te doen hebben met wat bij den overgang van deze bedeeeling naar een andere geschieden zal: dus na den tijd tusschen Jezus' hemelvaart en wederkomst. De Openbaring is sluitsteen der profetie en moet nog geschieden. Dit is de betekenis van het woordje meta.

Tegen deze „exegetise“ is het volgende in te brengen: 1o. Staat er in den grondtekst niet wat De B. zei Volgens De B. zou er staan (meerderen met mij hebben dit persoonlijk gehoord): „meta toon tautoon“. Waar „dingen“ onzijdig zijn, zou dit er zeker nooit kunnen staan. Wel „tautoon“.

2o. Staat er: „meta tauta“.

3o. Is op te merken, dat niet meta met den genitivus, maar meta met den accusativus is gebruikt. Natuurlijk! Want meta met den gen. betekent niet na, maar met. Voorbeeld: „meta kindunoon“ is: met (onder) gevaren. Meta met den acc. (zooals in den grondtekst staat) betekent achter of in overdrachtelijken zin na.

„Meta tauta“ betekent derhalve niet meer dan na dit (wat gij vernomen hebt). Behoeft nog niet eens op tijdsorde te slaan, maar duidt eenvoudig den innerlijken samenhang met wat is aan. Daarom kan „meta tauta“ zelfs tweemaal in denzelfden tekst voorkomen, als er staat (in den aanhef): „na dezen zag ik een deur geopend in den hemel“. Op grond hiervan al, blijkt, dat er geen enkele aanleiding is om aan dat woordje meta een betekenis toe te kennen als De B. doet. Iedere gymnasiast weet dat, zoodat men zich afvragen kan, welke waarde aan De Berkhoff's „systeem“ moet worden toegekend, wanneer hij begint met te zondigen tegen de elementaire beginselen die een theoloog behoort te kennen.

Meta tauta leg ik de pen neer.

Tot zooverre onze lezer, wiens naam en adres de redactie bekend zijn. We voegen er maar niets aan toe: hoogstens een woord van verbazing over de lichtvaardigheid, waarmee toch altijd weer sommigen meenen geroepen te zijn, een kerkgeschiedkundig moment te forceeren, en de scharen toe te spreken over een andere „leer“, die men om Gods wil niet verzwijgen mag... K. S.



Hein Boeken. †

Zooals de „Beweging van Tachtig“, die een nieuwe periode in onze nationale letterkunde inluidde, langzamerhand een geheel-historisch verschijnsel gaat worden, omdat latere tijden andere opvattingen en vormen hebben gebracht, zoo gaat ook het geslacht van „de mannen van tachtig“ een historisch geslacht worden, behoorend meer tot de geschiedenis dan tot het heden der literatuur. De een na den ander worden ze door den dood weggenomen en de oude vriendenkring wordt kleiner en kleiner.

Weer is een van deze mannen van tachtig overleden, Dr Hendrik Jan Boeken, als dichter en schrijver onder den naam Hein Boeken bekend. Strikt genomen is het niet juist, Hein Boeken tot de mannen van tachtig te rekenen. Tot den eigenlijken Tachtigerskring behoorde hij niet. Eerst in 1894, na de scheiding in de Nieuwe-Gids redactie, begon zijn werkzaamheid, begon ook zijn actieve arbeid als Nieuwe-Gids redacteur.

Maar juist omdat hij toen op den voorgrond trad is hij, in het historisch licht dat over de Beweging begint te vallen, een Tachtiger te noemen.

Immers, de Scheiding van 1894 betekende een wending in de Beweging. Het aanvankelijk door allen gehuldigde beginsel van de abstracte schoonheidsgenieting, van het egocentrisch alle dingen bezien en het betrekken van elke emotie-door-schoonheid op de eigen ziel alleen, kon op den duur sommigen niet meer bevredigen. Verwey, Van Eeden, Van Deyssel zagen voor de kunst een andere, een wijdere taak, meer op het maatschappelijke en op het leven in zijn veelzijdigheid gericht. En ze verlieten de Nieuwe-Gids redactie, om nieuwe wegen in te slaan. Slechts Kloos, en met hem de Nieuwe Gids, bleef bij het oude standpunt volharden. En juist toen ging Hein Boeken met Kloos samenwerken en aanvaardde hij het redacteurschap van de Nieuwe Gids, daarmee het uitsprekend, dat de eigenlijke Tachtigersidee der individuele schoonheidscultus zijn kunstbeginsel was en bleef.

Als kunstenaar was dus Hein Boeken ten volle een Tachtiger, en in zijn vasthouden aan het redacteurschap van de Nieuwe Gids tot aan zijn dood toe, over alle evoluties in de literaire kunst van latere jaren heen, is hij het altijd gebleven.

Daarom mag men niet slechts Hein Boeken tot

de mannen van tachtig rekenen, maar kan hij zelfs een der weinige consequente vertegenwoordigers van de beweging worden genoemd.

Ook zijn werk strekt daartoe ten bewijze. Als men zijn bundel „Verzen“ doorbladert, die indertijd bij P. N. van Kampen en Zoon is verschenen, vindt men overal den typischen Tachtiger.

Vooreerst in de veelvuldige natuurlyriek. Men weet, hoe de Tachtigers, reagerend tegen de huiselijke en burgerlijke poëzie van een voorafgaand geslacht, de natuur-genieting en natuur-bewondering tot het eigenlijke onderwerp van de lyrische kunst proclameerden. Natuur-impressie als uiting van „aller-individueelste emotie“ was in de eerste Tachtigerjaren de eenig-mogelijke dichtvorm. Van die natuur-impressie nu is de genoemde bundel vol. Juli-Nacht, November-woud, Maanlicht, Herfstnacht, Avond in April, Zeven Mei-sonnetten, Drie October-sonnetten en dergelijke titels zeggen het al, ook zonder dat men de verzen zelf leest.

In de tweede plaats vindt men den Tachtiger in het altijd weer teruggrippen op de klassieke levens-idee en levensfilosofie. De bestudeering van de klassieke schrijvers en dichters was in den Tachtigerskring mede uitgangspunt geweest van hun vernieuwingsstreven en allen hadden ze in de klassieke kunst inspiratie gevonden voor hun werk. Perk zoogood als Kloos of Van Eeden of Verwey. Boeken was klassiek philoloog: hij studeerde en promoveerde in de klassieke letteren. En zoo was ook bij hem het classicisme leidend beginsel, in zijn denken en in zijn kunst. Aan allen, die klassieke ideeën uitdroegen in hun werk, aan Renaissance- en Humanisten van vroeger en later tijd, voelde hij zich verwant. Daarom worden Leonardo de Vinci, Giordano Bruno, Dante, van de lateren Descartes, Goethe, Kant in zijn verzen genoemd en herdacht.

Daarom ook — en dat is een derde Tachtigers-karakteristiek, voortvloeiend uit de verwantschap van Tachtig met de klassieke wereldbeschouwing — is voor Boeken de mensch drager van het opperste schoon, openbaart zich de schoonheid op haar zuiverst en hoogst in den mensch. Bij herhaling spreekt hij dit gevoelen in zijn verzen uit: in zijn sonnetten-cyclus „De Mensch“, of „Vijf Zinnen“, de reeks die door Carel Scharten zijn beste werk wordt geacht, ook in zijn Dante-sonnetten, waar b.v. deze regel voorkomt: Is niet de mensch het schoonst wat is op aard?

Als vanzelf komt hij dan ook tot de idealiseering van den mensch en van het menschelijke: Is er iets, zoo zegt hij:

„Is er iets dat zoo verzacht, verteert
Als menschen-oog, als een paar mensch-oogen?
Kan iets als schooner, wie dat zag, nog wachten?“

En is er iets rijker dan de Liefde, waarin de menschelijkheid haar rijkste ontplooiing beleeft?

„... Is 't niet het schoonste, waarnaar talen mag een mensch de liefde?“

waarheen trekt met kracht wel zacht
Maar toch onwendbaar, wie haar leeft...“

Onsterfelijk is die hoogste menschelijkheid. Dood zijn bestaat niet voor wie het wonder der Liefde verstaat.

„Zijn 's winters soms de boomen dood?
Wij weten 't beter, wij, die buiten wonen.
Al zijn zij kwijt hun weidschen zomerdos
Dan met hun takkens grauw, geel, zwart, ja rood,
Dan kunnen zij hun fijnst karakter toonen —
Zóó ginds de zielen, van het lichaam los.“

En wie deze levensfilosofie heeft geleerd, wie weet, dat zoo de zielen, van het lichaam los, hun fijnst karakter toonen, die aanvaardt rustig en gelaten het feit van den dood. Als zijn vrouw en zijn kind gestorven zijn, staat Boeken bij hun stoffelijk overschot als een echte Stoïcijn, zooals uit de verzen „Sterven“ en „Kinderlijk“ blijkt. Want

„Daar buiten tijd en ruimte, daar is een Rijk
Waar, wat ook hier vervloeg in vlucht'ge uren,
Het leeft in wond'ren bond van stof en geest.
Geen vrees dus dat, wat is, voor 't niet ooit wijk‘.

Zoo is Boeken's levenshouding, die van het classicisme dus, het wijsgeerig geloof in de superioriteit van den geest.

En dat geloof is zijn religie. Als hem iemand gevraagd heeft of hij een agnosticus is, een, die niet aan een onzienlijke wereld gelooft, voert hij dezen tegen:

„Niet kennend, niet oordeelend? vreeslijkst woord!
O geef 't mij niet, schoon ik mij niet bekenne
Tot eenig genootschap voor gods-dienst, noch wenne
Mij aan één eer-dienst van 't geijkte soort.

Het is een titel, die met recht toekomt
Aan hen, die, zonder 's menschen aard te kennen
Dien in het diepste van zijn wezen schennen
Omdat hun twijfel al gelooven smooit.

Niet kennend? Hoe kende ik dan niet mijn God
Zoo diep daarbinnen, die tóch 't al verlicht,
Doende in zijn licht alle gestalten wandelen?

Niet oordeelend? Oordeel ik niet mijn lot,
En heb ik niet waarnaar ik 't alles richt,
Dat sture en stiere almachtig al mijn handelen?

In dit alles nu: die natuur- en menschevergoding, die klassieke levenshouding van wijsgeerig geloof in de superioriteit van den geest is Hein Boeken de echte Tachtiger.

Dat, wat hij in deze en soortgelijke verzen leert,

hetzelfde wat Perk en Kloos in vrijwel gelijke woorden hebben beleden, dat is de richting, waarin de Tachtigersbeweging de vernieuwing heeft gezocht en die ze tegenover de poëzie van een vorig geslacht heeft gepredikt als nieuwe cultus en nieuwe religie.

En het is daarom, dat de christelijke levensovertuiging van dat bewegen van Tachtig zoo heel ver afstaat. In dat vergoddijken van de schoonheid, dat cultiveren van de menselijkheid is Tachtig niet a-religieus, zooals wel is gezegd — 'tis trouwens niet waar — maar Gode-vijandig, beteekent het God van Zijn Troon stooten, om schoonheid en menselijkheid voor Hem in de plaats te stellen. En dus is het volkomen terecht, dat tegen de aanvaarding der Tachtigerskunst in den christelijken kring van meet aan de bewust-levende christenen met klem zich hebben verzet.

Ongetwijfeld is Hein Boeken een fijn dichter en een fijn mensch geweest.

Een fijn dichter, want hij was ontvankelijk in sterke mate voor indrukken en — 'tis gezegd door Carel Scharren — „aanslonds hing lokkend hem een sonnet in de zonnige laube van zijn geest... Er hoeft maar één woord te vallen, een vraag, een betwistbare uitspraak in de uiterst sensitieve essentie van zijn geest, of die schiet uit in kristallen, in de kwadranten en driehoeken van een sonnet... Onder alle omstandigheden dicht hij, maar onder alle omstandigheden ook blijft hij toch altijd ook een dichter”.

En dan een dichter van den Tachtigers-toon: individueel in zijn woordkeus, zoekend naar verklanking van begrippen en indrukken, naar muzikaliteit van taal en fonkeling van beeld. Moelijk is daardoor zijn poëzie en duister vaak voor den niet-classiek geschoolden, en het is waar wat Robbers opmerkt, dat „het groote publiek nooit veel notitie (van hem) genomen heeft” en dat „de meer literaire „men”... hem zoo weinig (kent)”. Maar even waar is het, dat die poëzie kunst is, „vol van de zonden van zijn tachtigerschap” zooals Scharren scherp-raak zegt, maar kunst naar het principe der artistieke vernieuwing.

En dan ook een fijn mensch! „Un homme galant” werd hij genoemd, voorkomend, vriendelijk, waardeerend. Ook als fijn mensch treedt hij in zijn „Verzen” naar voren, gevoelig voor vriendschap en wars van alle jacht naar succes of eerbetoon.

En zoo staan we dan bij zijn graf. Erkennend zijn gaven, erkennend zijn dichterschap, waardeurend de lijnheid van zijn geest en van zijn persoonlijkheid. Maar van zijn kunstenaarsgeloof, zijn Tachtigersbelijden staan we verre, omdat het in zijn stofvergoding

..... voor ons verdonkert God
God zelf, der zonnen zon, der wondren wonder
Van wien is elke straal door 't ruim verkonder.”

C. T.



UIT DE HISTORIE

De Vereeniging van 1892.

X.

(De Bronnen, G.)

E. De kwestie van den naam.

Ook hierover deelt Ds Jongeleen het een en ander mee, en wel als volgt:

„Nog eenmaal wil ik wijzen op iets zonderlings, zooals wij dat telkens hebben aangetroffen in de geschiedenis der Vereeniging.

Ik weet het wel, het is geen principiële kwestie, ten minste voor mij niet, maar in dit verband is de kwestie tekenend en blijft zij tekenend.

Ik bedoel hier de kwestie van den naam, waarmee de vereenigde kerken zouden genoemd worden.

Ondergeschikt, zult gij zeggen, doch vergeet niet, dat het dit voor de Doleerenden niet was.

Met het oog hierop zocht de Synode eerst het aangezicht des Heeren.

Zulke oogenblikken zijn altijd indrukwekkend en zij getuigen van een goed begin.

Daarop volgt dan de deliberatie, die natuurlijk breedvoerig is geweest. Dan komt de stemming en de uitslag is, dat met 22 tegen 16 stemmen de naam der Vereenigde Kerken zou zijn: „Christelijke Gereformeerde Kerken”.

Nu zou men toch niet anders verwachten, dan dat men zich bij deze wenken van 's Heeren Voorzienigheid, wat de zijde der doleerenden betrof, had neergelegd, al was het, dat zij het liever anders hadden gezien, al was het dan in heel het proces der vereeniging hun eenigste nederlaag.

Maar deze menschen, die altijd hadden gezegd, dat de Chr. Geref. Kerk, ik bedoel vóór 1892, geen recht van bestaan had en dat zij zich moest oplossen in de doleerende kerken en dat het dan eerst goed werd, deden dit niet.

O neen, het bericht kwam, dat de vereeniging nu niet kon doorgaan, als dit besluit, wat toch

in den rechten weg was genomen, gehandhaafd bleef.

De Chr. Gereformeerden krijgen geen bokske om vroolijk te zijn.

En dan — dan komt het eigenaardige, dan gaat men weer bidden en daarna laat men op deze Synode het besluit, dat eerlijk en wettig, onder aanroeping van 's Heeren naam was genomen, los, en zodoende ook den naam en komt de naam „Gereformeerde Kerken” er voor in de plaats.

Ik zeg nog eens, het is voor mij heelemaal geen principiële kwestie, maar wel legt deze kwestie getuigenis af, dat de Chr. Gereformeerden alle veeren moesten laten.”¹⁾

Deze voorstelling van zaken is niet nieuw. Zij is even oud als de tegenwoordige Chr. Geref. Kerk zelf. Zij werd reeds in de wereld gebracht door wijlen docent F. P. L. C. van Lingen, aan wien Ds Jongeleen haar waarschijnlijk heeft ontleend. Van Lingen vertelde al: „Volgens pag. 42 van de „Handelingen der Christ. Geref. Synode” werd de zesde zitting den 14den Juni geopend met gebed, waarin Ds Bos voorging, en aan de orde werd gesteld: „Naam der Vereenigde Kerken”. In diezelfde morgenzitting wordt (bladz. 50) besloten met 20 tegen 16 stemmen den naam Christelijk Gereformerd te behouden. In de middagzitting wordt gehandeld over de wijze, waarop dat besluit aan de Ned. Geref. Kerken zou worden medegedeeld, en met algemeene stemmen (bladz. 51) het voorstel der Deputaten dienaangaande aangenomen, luidende: „dat officieel voor heel het kerkverband de aloude naam gelde van „De Christ. Geref. Kerken in Nederland”. Zoolang in eenzelfde plaats de beide formatiën nog niet geheel zijn ineengesmolten, voege men achter den naam „Christ. Geref. Kerk” tusschen twee haakjes den naam van de gracht of straat, waar het gebouw staat”.

Op blz. 73 vinden wij, dat de voorzitter mededeelt het bericht van de Synode der Ned. Geref., dat in de vergadering, per telegram saamgeroepen, „na eenparige stemmen aller adviseerende leden met algemeene keus der stemhebbende afgevaardigden is besloten den naam „De Geref. Kerken in Nederland” te handhaven op velerlei gronden”. Op voorstel van den voorzitter, om te besluiten, „den broederen op dit punt tegemoet te komen”, doet hij, nadat velen het woord hebben gevoerd, het voorstel aan de Synode der Ned. Geref. Kerken te schrijven: „De Synode — is van oordeel, dat zij, hoewel teleurgesteld in de hoop, dat de Ned. Geref. ons zouden kunnen tegemoetkomen, toch voor het aangezicht van God geene vrijheid heeft om ter oorzaak van het wegvallen der bijvoeging „Christelijk” bij „Gereformeerde Kerken in Nederland” de Vereeniging der Gereformeerden in ons vaderland te doen mislukken, besluit: den naam „de Gereformeerde Kerken in Nederland” aan te nemen als den gemeenschappelijken naam der saamgesmolten kerkengroepen, God biddende, dat Hij, door Zijne barmhartigheid in Christus, den eenigen Koning der Kerk, deze gansche handeling doe strekken tot verheerlijking van Zijn naam en de wederopbouw en volmaking der Gereformeerde Kerken in het land onzer vaders, wier naam wij dragen en naar wier op Gods Woord gegronde belijdenis wij wenschen te leven, met allen, die eenzelfde geloof bezitten”. Hierop volgen op dezelfde bladzijde 75: „Art. 93. Met het oog op het groot gewicht der stemming zoekt de voorzitter het aangezicht des Heeren. Daarna heeft de stemming plaats. Het voorstel van den voorzitter wordt met alle stemmen, twee uitgezonderd, aangenomen. „Art. 94. Ds Bouma eindigt deze zitting met dankzegging, nadat vooraf Ps. 100:1 gezongen is.”²⁾

En dit verhaal spitst docent Van Lingen toe met de opmerking: „dat er eerst gebeden is en er „neen” is gezegd, en nog eens weer gebeden, toen is er „ja” gezegd. Ook Bileam vroegde God en zeide „neen”, en om bijredenen, om geld, vroegde hij God nog eens. Toen zeide hij „ja”, en ging met de verhevene en rijke mannen mede. Toch zegende God Zijn volk, en wat Bileam deed en ondervond, heeft slechts gestrekt tot meerdere verheerlijking Gods.”³⁾

Hoe tendentieus echter dit verhaal is, blijkt al uit de vergelijking met de geschiedenis van Bileam. Maar het wordt nog duidelijker als men de moeite neemt, de Acta zelf eens na te lezen. Dan valt het op⁴⁾, dat Van Lingen wel vermeldt door welken predikant het gebed en de dankzegging gedaan werd, maar dat hij met niet één woord rept over de voorstellen, die ter vergadering waren en de beraadslagingen, die daarover zijn gehouden.

Waren docent Van Lingen en Ds Jongeleen volledig geweest, dan zouden zij ongeveer als volgt verteld hebben: In de zitting der synode van 14 Juni 1892, die als gewoonlijk met psalmgezang

¹⁾ t. a. p. 35—37.

²⁾ Verantwoording der getrouw geblevene leden van de Christelijke Gereformeerde Kerk, 6—7.

³⁾ t. a. p. 8.

⁴⁾ Ik laat nu verder rusten andere onnauwkeurigheden, als b.v. dat het besluit niet in de ochtend, maar in de middagzitting genomen werd; dat het stemmental niet was 20, doch 22 tegen 16, en vooral ook, dat docent Van Lingen andere clausules uit het besluit geheel weglaat.

en gebed was geopend, waren van al de tien provinciale synodes voorstellen ter tafel inzake den naam der vereenigde kerk. Van deze tien voorstellen deden er slechts vier den voorslag, om in de toekomst den naam van Christ. Geref. Kerk (of kerken) te dragen. En onder deze vier was er nog weer één, n.l. dat van Zuid-Holland, waarin alleen de wenschelijkheid hiertoe werd uitgesproken; wat volgens de nadere verklaring der afgevaardigden niet te flauw mocht worden opgevat. De vereeniging moent naar den wensch van Zuid-Holland niet afspringen op den naam, al begeerde het ook ernstig, den bestaanden naam te behouden.⁵⁾ Doch al de overige synodes sloegen den naam voor van (De) Gereformeerde Kerken of Gereformeerde Kerken in Nederland of Vereenigde Gereformeerde Kerken etc.⁶⁾

Reeds bij het begin der discussie was er dus geen eenparigheid. En deze bestond ook niet tijdens de beraadslagingen. De één pleitte voor Christ. Geref., de ander voor kortweg Gereformerd, want tusschen zich ook nog de kwestie mengde, of men in 'tenkelvoud van kerk dan wel in 'meervoud van kerken zou spreken. En de eenparigheid was er evenmin bij de stemming; ze was zelfs kleiner dan bij die over de laatstgenoemde kwestie. Terwijl met 30 van de 38 stemmen het meervoud kerken verkozen werd boven kerk, stond het bij de kwestie Chr. Geref. of Gereformerd 22 tegen 16.⁷⁾ En toen het besluit gevallen was, aarzelden men nog. Want toen ontstond er een discussie, of men de gronden van dit besluit — en zoo ja welke — aan de Ned. Geref. Kerken zou mededeelen. Totdat de oplossing hierin gevonden werd, dat men dit wel mondeling door deputaten doen zou, doch de gronden in het besluit zelf niet zou opnemen.⁸⁾ Er was dus bij de afgescheidenen zelf een sterke strooming, die liever Geref. Kerken dan Christelijk Gereformerd wilde heeten.

Zegt Ds Jongeleen nu: ja, maar, dat besluit is toch eindelijk onder aanroeping van den naam des Heeren wettig en eerlijk genomen en dus ging het niet aan, om het later weer onder aanroeping van den naam des Heeren los te laten en een ander te nemen — dan is een dergelijke redeneering even onduidelijk als misleidend.

Zij is allereerst onduidelijk. Tenzij Ds Jongeleen bedoelt, dat al die kerkelijke besluiten boven verandering, verbetering, herziening, herroeping of wat ook verheven zijn, welke genomen zijn in vergaderingen, welke geopend werden met gebed.

Nu versta Ds Jongeleen mij goed. Aan den eenen kant wil ik het gebed op onze kerkelijke vergaderingen hoog aanslaan. Het vraagt niet slechts — zooals hij zich uitdrukt — om wenken van de Voorzienigheid, maar om niets minder dan om de leiding van den Heiligen Geest, die aan de Kerk is toegezegd. Maar aan den anderen kant zou ik niet durven beweren, dat het gebed ons nu onfeilbaar waarborgt, dat alle besluiten, op deze ééne, bepaalde vergadering genomen, ook overeenkomstig den wil des Geestes zijn. Indien Ds Jongeleen dit wel meent, had hij dit ondubbelzinnig moeten uitspreken en tevens de plaatsen der Schrift er bij moeten vermelden, waarop zijn opvatting rust. Maar voor zoover ik zien kan, zal zulk een atomistische opvatting van de leiding des Geestes uit de Schrift niet te bewijzen zijn. Het valt niet aan te toonen, waarom, wanneer nieuwe feiten of gegevens zich hebben voorgedaan, de kerk zich niet opnieuw zou mogen beraaden en beslissen overeenkomstig de nieuwe belichting, waaronder de zaak nu te staan kwam en die vroeger ontbrak. Het kan toch ook verhooring van het eerst-opgezonden gebed zijn, dat een nieuwe situatie is ingetreden, en in deze situatie de zaak wederom overwogen en beslist moet worden. Het is in de kerkgeschiedenis meer voorgekomen, dat de Geest door de beraadslagingen en slingeren en worstelingen van verscheidene vergaderingen heen, de kerk eindelijk bracht tot dat besluit, dat Hij bedoeld had. En of dat besluit dan inderdaad overeenkomstig den wil des Geestes is, zal dan beslist moeten worden niet op subjectieve factoren, b.v. of wij er voor gebeden hebben, maar op objectieve factoren, aan Schrift en belijdenis en kerkhistorie ontleend.

Trouwens, als Ds Jongeleen het maar niet over de vereeniging van 1892 heeft, zal hij het hierin geheel met mij eens zijn. Ik vermoed, dat er binnen zijn kerk ook wel eens besluiten op met gebed geopende vergaderingen van kerkeraad of classis zijn genomen, die toch later herzien of misschien zelfs herroepen werden.

Eenigszins anders staat 't, wanneer men als kerkelijke vergadering voor één bepaalde zaak in 't gebed gaat. Omdat de Nieuwtestamentische kerk niet anders dan bij hooge uitzondering door het werpen van 't lot den wil des Heeren mag zoeken te weten te komen, zal zij bij moeilijke en gewichtige beslissingen wel eens in noodzaak komen, om het aangezicht des Heeren voor die ééne, aanhangige zaak opzettelijk te zoeken. Zoowel om nu nog dringender om de leiding des Geestes te smee-

⁵⁾ Acta, art. 70, blz. 45, einde 1e alinea.

⁶⁾ id., art. 69.

⁷⁾ id., art. 72, laatste alinea.

⁸⁾ id., art. 73.

ken, als om dighheid Goe genomen w geheel op e van een komende za eerlijk van gebed, waa der synode dit een bijz Heeren zou naam van. De koken is. De dag later Ds Jongeleen heid veelv Gereform stemmen v

Trouwen eigenlijk be geen zakel niet, omdat meerd zoov over al de gebruikt zij oordeel de laten en de Zij hadden was het l schiedde bi

Toch is even onjuist 'tis bij de ook wat di de andere lijke rechte essie is g zelf al bes denen het voud kerke Ned. Geref. den ouden het wegvall aannemen over. Zoov Geref. Kerl prijs, zood bleef.

Met blijc naam voor is. Dit is g de Cock, met de N. „Wij wille reglement kerkorde v anderen n geacht, dit indien dez nig beteeke te laten ri toekomst

F. Het Hoe ne schrijft, bli heden en d de Gerefor niet eens j zwaarschr Behalve ar vijfde bezv drukken: bezwaar v voorgange lautsten en geleerd ligen Doop Toch sta acta¹⁾ als Lingen in Gereforme Maar hier waarover nog hande

¹⁾ id., art.

²⁾ In een

13 Mei 1887.

³⁾ art. 36.

⁴⁾ t. a. p.

MUZ

Saint Saën

Er war Chr. Orate luge van Debussy t eertgebou wegingen is in deze eenzelfde volle zaaf, daarnaast den, nog